

JOSEP J. CONILL

Llengua, cultura, normalització

*De la fantasia normalitzadora a l'apoderament:
reflexions crítiques a propòsit de la política lingüística
del nou executiu valencià*

LA PERSISTÈNCIA DE LA FANTASIA NORMALITZADORA

Els bons resultats de Compromís en les últimes eleccions autonòmiques han significat l'accés per primera vegada al govern de la Generalitat Valenciana (en coalició amb el PSPV-PSOE i el suport de Podem) d'una força política de filiació valencianista. El fet ha suscitat en importants sectors de la ciutadania unes expectatives de canvi i de regeneració de la vida pública, entre les quals figuren en un lloc destacat les relacionades amb el disseny de polítiques públiques adreçades a intensificar l'extensió de l'ús social del valencià en tots els fronts. Una empresa, val a dir, que no s'endevina gens fàcil, atesa la dimensió dels obstacles que trobarà. Precisament per això, i malgrat que encara és potser massa prompte per a efectuar judicis concloents sobre la capacitat de gestió de l'actual govern en matèria glotopolítica, l'analista no pot deixar de preguntar-se si les instàncies teòricament concernides per l'execució d'aquesta política, més enllà de la bona voluntat que se'ls pressuposa, disposen també del bagatge intel·lectual necessari per a escometre-la de manera responsable. Com tindrem ocasió de comprovar, a hores d'ara els motius per a la desconfiança no hi manquen.

Josep J. Conill i Ripollés (Castelló de la Plana, 1961) és professor, sociolingüista i escriptor. Autor, entre altres, de *Del conflicte lingüístic a l'autogestió: Materials per a una sociolingüística de la complexitat* (IEC, 2007), *Entre Calimero i Superman: Una política lingüística per al català* (El Tangram, 2012), *Submarins de butxaca* (Pagès, 2008) i *Sic transit gloria, mindundi* (In Púribus, 2015)

D'entrada, ja no sembla un bon auguri la referència a l'assumpte, massa sumària i poc comprometedora, inclosa en l'Acord del Botànic. Després de dues dècades de persecució a penes encoberta del valencià a mans dels successius governs del PP, que s'ha traduït en un retrocés persistent del seu ús,¹ l'apartat 3.12 d'aquest document programàtic, signat pels tres partits que donen suport a l'executiu autonòmic, no va més enllà de l'aposta genèrica per «unes administracions compromeses amb la cultura valenciana i, especialment, en [sic] el paper del valencià». Una referència escandalosament insuficient i evasiva, sobretot tenint en compte els nivells de concreció de l'acord respecte de moltes altres qüestions. A ningú no se li oculta que l'acció de tot govern fa servir una agenda de prioritats, que en una situació aguda de crisi com l'actual exigeix l'adopció peremptòria de mesures enèrgiques en matèries socialment sensibles, la urgència de les quals cap persona d'esquerreres no gosaria qüestionar. El problema, evidentment, no consisteix en l'adopció de tals mesures, sinó en el fet que el discurs governamental n'instrumentalitze la urgència per a dissimular les seues primeres renúncies programàtiques en altres àmbits, amb la qual cosa evita entrar en qüestions tan decisives com el reconeixement efectiu dels drets lingüístics dels valencianoparlants.

El pitjor que podria fer el nou govern en aquest terreny seria incórrer en la temptació de reeditar la inanitat del discurs «normalitzador» promogut pel PSOE durant els governs de Joan Lerma. I no sols perquè la situació sociolingüística actual, amb els valencianoparlants reduïts a la condició d'una nombrosa però desmobilitzada minoria, no té res a veure amb l'existent a principis de la Transició. També perquè el mateix discurs normalitzador —procedent de la resistència antifranquista— ha entrat ja fa temps en una crisi irreversible, producte de la seua desvergonyida trivialització a mans de les successives administracions autonòmiques. De fet, ha esdevingut la cortina de fum idònia per a ocultar a l'opinió pública els efectes d'unes polítiques lingüístiques que, amb el pretext de «normalitzar» el valencià, han aconseguit consolidar l'estatus del castellà en la nostra societat fins a uns extrems impensables quatre dècades enrere.² A hores d'ara, doncs, hauria de resultar inqüestionable que la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV) va ser un complet fracàs, no tant a causa de la seua insuficient implementació, com encara semblen creure alguns «ingenus», sinó sobretot perquè es tractava d'un acord

¹ Vegeu Antoni MAS i Brauli MONTROYA, «La situació social del català al País Valencià en el trànsit dels segles XX al XXI», *Zeitschrift für Katalanistik*, 24 (2011), pp. 293-316

² Per a més precisions sobre aquest assumpte, vegeu la meua aportació a la taula rodona «Els amics i els adversaris del valencià», València, Fundació Nexa, 8/VII/2013), minuts 48:30-1:13:36

de mínims, merament *despenalitzador*, en comptes de la norma excepcional que la circumstància històrica reclamava després de la llarga nit del franquisme.³

En conseqüència, la normalització lingüística, entesa com la dignificació del valencià i la plena devolució dels drets dels seus parlants, mai no va ser duta realment a terme, a causa del mal oratge. En comptes d'això, des d'instàncies institucionals s'hi ha desplegat durant dècades, a manera de placebo, una incansable retòrica propagandística sobre les virtuts del recurs al vernacle. Aquesta *fantasia normalitzadora* —ja que d'això es tracta— representa una modalitat distorsionada de les autèntiques aspiracions normalitzadores, sense altre propòsit que camuflar la política lingüística efectiva dels governs valencians, i s'inscriu netament en el domini de la ideologia.⁴ Com assenyala Ernesto Laclau, «lo que la distorsión ideológica proyecta en un objeto particular es la plenitud imposible de la comunidad».⁵ Una plenitud que passa per la temptativa de reconduir la pluralitat lingüística dels agents que actuen en l'esfera pública cap a la subjecció a una voluntat única, representable per l'administració autonòmica. Es tracta de *disciplinar* el treball lingüístic dels sectors que malden per poder viure en valencià per a destil·lar-ne una llengua «popular». Al capdavall, la fantasia que nodreix la normalització lingüística no és altra que la restitució d'una societat dividida a la seua condició «primigènia» de poble, mitjançant l'elevació de l'idioma minoritzat a una condició d'emblemàtica buidor, gràcies a la qual es transforma en «la llengua d'un poble».

El resultat ha estat el previsible: l'alienació progressiva d'un col·lectiu de parlants que deixa a poc a poc de reconèixer-se com a tal, perquè cada dia veu com s'afluïxen els seus lligams interns i se sent menys concernit pel present i el futur de la seua llengua. Dit amb altres paraules: ens movem des de fa dècades en una situació d'*anomia sociolingüística* en què els objectius legalment prescrits al valencià esdevenen incompatibles amb les normes que n'haurien de presidir la realització. Una situació caracteritzada per l'exaltació totèmica de la LUEV com a estratègia paralitzant, destinada a impedir als afectats per la discriminació lingüística la reivindicació dels seus drets quotidianament vulnerats. Mentrestant, a l'empara

³ Vegeu Vicent PITARCH, *Reflexió crítica sobre la «Llei d'ús i ensenyament del valencià»*, València, Tres i Quatre, 1984

⁴ Per a una crítica del discurs normalitzador, vegeu Josep-Anton FERNÀNDEZ, *El malestar en la cultura catalana: La cultura de la normalització, 1976-1999*, Barcelona, Empúries, 2008; i Mário J. HERRERO VALEIRO, *A normalização lingüística, uma ilusão necessária*, La Corunya, Através, 2015

⁵ Ernesto LACLAU, *Misticismo, retórica y política*, Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, 2002, p. 21

d'aquesta coartada legal s'ha consumat el capgirament de la situació idiomàtica de partida, fins al punt que els valencianoparlants han esdevingut ja una minoria en el seu propi país. Tot plegat no ens hauria de sobtar, perquè aquest i no cap altre era el desenllaç «normalitzador» tàcitament previst pels successius governs sucursalistes que han acaparat el poder regional, producte de la prossecució per mitjans cada cop més moderns i eficaços de l'únic objectiu ambiciós d'enginyeria social que l'Estat espanyol du a terme contra vent i marea des de fa segles en aquestes terres, consistent a consumir la castellanització irreversible de la societat valenciana.

UNA LLENGUA SENSE ESCOLA

L'eficàcia de la LUEV com a llei d'ús va ser nul·la, però és que ni tan sols resultava satisfactòria com a llei d'ensenyament. Tant és així que, en comptes d'optar en l'educació per un sistema de *conjunció* com l'implantat a Catalunya —que pretén compensar les desigualtats sociolingüístiques mitjançant l'escolarització de tota la població en la llengua del territori, que és també la més desfavorida—, va propiciar la segregació dels xiquets valencians en funció de la llengua «triada» pels pares. Òbviament, els textos legals no han deixat mai de proclamar que l'objectiu final dels programes educatius és l'assoliment pels alumnes d'un domini equilibrat de les dues llengües cooficials, objectiu que *se acata pero no se cumple*, per dir-ho en l'argot clàssic de la burocràcia castellana, senzillament perquè resulta impracticable. Pitjor encara: aquesta segregació no sols ha tornat inviable l'extensió de l'ús del valencià entre les noves generacions de castellanoparlants, sinó que s'ha convertit en el dispositiu escolar perfecte per a l'assimilació idiomàtica dels valencianoparlants.

Els factors que expliquen l'actual degradació de les popularment anomenades «línies en valencià» són diversos, per bé que, a grans trets, els podem agrupar en dos apartats. El primer té a veure amb el fet que una porció no quantificada (però quantificable) dels professors, sobretot a partir de l'ESO, anteposen les seues necessitats horàries al dret dels alumnes a rebre l'ensenyament en valencià i, sense cap mena de complex, hi donen les classes en castellà, amb l'anuença tàcita de les directives de molts centres i d'una inspecció educativa còmplice, que hauria d'intervenir d'ofici per a evitar-ho. Potser algú m'objectarà que aquestes irregularitats no es produïrien si les famílies dels afectats fessen valer els seus drets davant l'administració educativa, però, ara com ara, això equival a demanar peres a l'om, atesa la indefensió apresada dels valencianoparlants, producte de segles d'escarni, discriminació i violència (no sols) institucional.

En segon lloc, el fracàs d'aquestes línies es relaciona amb l'extracció lingüística dels mateixos alumnes, sovint majoritàriament castellana. Al contrari del que vol-

drien fer veure alguns representants d'Escola Valenciana, aquesta aflluència de castellanoparlants a les línies en valencià no respon a cap prestigi de la llengua autòctona, sinó a una suma de circumstàncies heterogènies. D'una banda, s'explica a partir de la mateixa dinàmica demolingüística de la societat valenciana, on els parlants de castellà adquireixen cada vegada més pes. De l'altra, obeeix a l'estratègia d'una certa classe mitjana en declivi a causa de la crisi econòmica, que, de grat o per força, encara aposta per l'ensenyament públic, però matricula els seus fills en les línies en valencià per a evitar-ne la convivència en les mateixes aules amb els cadells de la immigració o del lumpenproletariat. Sense oblidar tampoc que una part de les parelles valencianoparlants o mixtes que renuncien a transmetre el valencià als fills fan servir aquesta opció a tall d'*externalització de costos*, tot encomanant a l'escola l'aprenentatge d'una llengua que la família ja no fa servir. Mentrestant, al marge del règim vagament «proteccionista» de les línies, l'escola privada (concertada o no) prescindeix de l'ensenyament en valencià de manera gairebé total, detall que reflecteix la seua nul·la cotització social.

La situació descrita produeix l'efecte contrari del que s'hi pretenia aconseguir, ja que l'objectiu de promoure la implantació de la llengua del país, consubstancial als programes educatius de conjunció o d'immersió, degenera amb massa facilitat en situacions de *submersió* lingüística,⁶ en què els alumnes castellanoparlants no arriben a adquirir el valencià i els valencianoparlants, en comptes de consolidar el domini de la llengua que porten de casa, acaben emprant durant la major part de la jornada escolar el castellà, que els ve imposat tant per alguns professors com per la socialització amb els companys. Ateses les circumstàncies, doncs, hi ha motius per a creure que l'aposta d'Escola Valenciana per les «línies en valencià» constitueix una opció equivocada, que fa de la necessitat virtut. Ara bé: això no significa que es tracte d'una opció sense conseqüències, perquè —davant la negativa reiterada de l'administració autonòmica a fer del valencià *la* llengua de l'ensenyament— la reivindicació d'aquest model escolar ha barrat històricament el pas a la mobilització en favor de la constitució d'autèntiques escoles valencianes, concebudes com una xarxa alternativa de centres escolars monolingües, destinada a la reproducció d'aquella fracció cognitiva de la comunitat lingüística que vol viure en valencià de manera conseqüent.

⁶ Vegeu Vicent Pascual GRANELL, *El tractament de les llengües en un model d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià*, València, Conselleria de Cultura, Educació i Esport, 2006, pp. 39 i 46

El complex d'inferioritat està tan estès entre els *soi-disant* «valencianistes» que encara hi ha qui creu que aquesta opció equivaldria a la formació de guetos, ignorant que els guetos són precisament les mateixes línies que hom s'entesta a defensar. Per contra, l'estratègia «autogestionària» que propugne ací representa una de les vies més eficaces per a l'emancipació de les minories, tal com demostra, posem per cas, l'experiència de les dones o els negres als Estats Units.⁷ ¿O és que encara hi ha algú que dubte que les escoles valencianes serien les úniques capaces d'impugnar eficaçment la segregació acadèmica del valencià i d'aconseguir el domini òptim i equilibrat dels dos idiomes cooficials que la legislació autonòmica prescriu amb notòria inconseqüència?

En definitiva, la necessitat de superar la LUEV i la fantasia normalitzadora no sols hauria de donar pas a l'exigència d'una nova política lingüística, centrada en el reconeixement dels drets lingüístics de *tots* els ciutadans valencians, sinó que s'hauria de traduir també en un exercici d'autocrítica a càrrec d'un col·lectiu com Escola Valenciana, que des de fa anys actua com a capdavanter de les reivindicacions en pro d'una major presència social del valencià. Potser va sent hora de sospitar que alguna cosa no hi deu rutllar gaire bé quan els dirigents d'aquesta organització no cessen de proclamar any rere any els èxits de participació assolits per les Trobades d'Escoles en Valencià, mentre que l'ús de la llengua retrocedeix inexorablement.

No podem permetre'ns el luxe de continuar per més temps jugant a perdre. En les actuals circumstàncies, una *revolució sociolingüística* com la que defense equival a impugnar de soca-rel la posició marginal del valencià en l'interior del dispositiu educatiu autonòmic, reivindicant una distribució més igualitària del poder lingüístic.⁸ I això es pot dur a terme només per dues vies: bé a través de la *discriminació compensatòria*, que abocaria a l'adopció d'un sistema escolar de conjunció, fonamentat en l'ús preferent del valencià en qualitat de *llengua nacional* dels valencians; bé per mitjà de la creació de veritables *escoles valencianes*, enteses com un dispositiu públic, paral·lel i alternatiu al sistema escolar actualment existent, del qual es convertiria en el millor instrument crític, perquè posaria al descobert la seua ineficiència «estructural» quant a la bilingüització dels alumnes que li són confiats.

L'experiència acumulada al llarg de les últimes dècades evidencia que, per si sola, la mobilització al voltant de les «línies en valencià» és incapaç de traure del

⁷ Vegeu Josep J. CONILL, *Del conflicte lingüístic a l'autogestió: Materials per a una sociolingüística de la complexitat*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2007

⁸ Empre el terme *revolució sociolingüística* en el sentit que li dona Lluís V. ARACIL, *Papers de sociolingüística*, Barcelona, La Magrana, 1982, pp. 69-78

marasme la nostra comunitat lingüística, atès que ni tan sols contribueix a fer-la conscient de la seua postergació, en la mesura que l'atenció concedida al seu futur reproductiu, concretat en la transmissió intergeneracional de l'idioma, s'hi fa a costa d'*infantilitzar* la reivindicació política dels seus drets. Tal com acabem d'assenyalar, el canvi d'aquest estat de coses exigeix una elevació del sostre reivindicatiu, no sols tocant a l'àmbit escolar, sinó a tota la resta dels incentius materials —de tipus mediàtic, econòmic, comercial, laboral, etc.— que incideixen en la preponderància social d'una llengua. L'alternativa és clara: si no s'arbitren polítiques destinades a suprimir l'actual monopoli d'aquests incentius en mans del castellà, la substitució lingüística prosseguirà de manera implacable i el valencià hi esdevindrà com més va més marginal, fins a la seua desaparició definitiva al llarg del present segle.⁹

CULTURA EN VALENCIÀ: MARGINAL I MARGINADA

Com acabem d'apuntar, la situació d'autèntica emergència en què es troba a hores d'ara el valencià i els recursos —escassos, per definició— disponibles al servei d'una empresa d'abast nacional com l'extensió del seu ús social exigeixen no sols la identificació lúcida de les resistències externes amb què poden topar, sinó una profunda rectificació del discurs generat pels sectors que es proclamen lleials a la llengua. D'entrada, l'empresa en qüestió s'enfronta (no és cap secret) a l'oposició dels governs i les administracions de l'Estat i d'una gran part de l'espectre polític, i això és vàlid tant per a la dreta com per a una fracció important de l'esquerra valenciana, d'estricta obediència espanyola. El que ja no acostuma a resultar tan evident són les repercussions perverses de la subcultura «valencianista» pel que fa a la imatge que la llengua projecta de cara a la resta de la societat. Una imatge, val a dir, que caldrà modificar radicalment si es pretén seriosament que en el futur esdevinga la *llengua de relació* (*Vermittlungssprache*) dels valencians,¹⁰ inclosos els amplíssims sectors de la nostra societat que a hores d'ara hi viuen completament d'esquena.

⁹ Aquest i no altre és el desenllaç previst pels estudis prospectius més recents, entre els quals cal destacar el de Clara MIRALLES, Manuel PERUCHO i Ernest QUEROL, «Models dinàmics de competició entre llengües, aplicats al cas català-castellà, al País Valencià», *Anuari de psicologia de la Societat Valenciana de Psicologia* (València), vol. XVI, núm. 1 (2015), pp. 31-55

¹⁰ Manlleve el terme al polític austromarxista Karl Renner (1870-1959), que propugnava aquest estatus per a l'alemany en el si d'un Imperi austrohongarès dividit en diverses ètnies, com a fórmula alternativa al caràcter eminentment burocràtic i impositiu de la declaració d'oficialitat lingüística. Vegeu William M. JOHNSTON, *El genio austrohúngaro: Historia social e intelectual (1848-1938)*, Oviedo, KRK, 2009, pp. 282-283

En tota empresa d'extensió i establiment d'una llengua s'hi conjuguen dues vessants, sovint contraposades: les mesures basades en l'*educació*, que contribueixen a la formació d'elits emergents, capaces d'aportar versatilitat i diversificació als nous usos idiomàtics, i les mesures centrades en la *conservació* de dominis tradicionals de la cultura vernacle, postergades per la modernització.¹¹ Com és obvi, les unes i les altres no s'exclouen, però en la cruïlla actual no hauria d'existir el més mínim dubte sobre el tipus de mesures prioritàries que ha d'arbitrar una política lingüística amb voluntat d'incidir en la transformació real de l'*statu quo*, tot reforçant la *xarxa social* de parlants ja existent, la *representació* que aquests es fan de la llengua i la seua transformació en un *grup social de referència*.¹² La necessitat esdevé encara més peremptòria atesa la profunda contracció que el repertori cultural valencià ha experimentat al llarg dels darrers anys, per comparació a l'afany expansiu que caracteritzava la producció dels últims anys de la dictadura i la primera etapa de la Transició. Ben mirat, difícilment podria haver anat d'altra manera, tenint en compte l'enorme retrocés del valencià al llarg de les dues últimes dècades, que s'ha traduït en la *ruralització* dels seus àmbits d'ús i la seua progressiva exclusió de les esferes més rellevants de l'activitat pública.

Entre els sectors lleials a la llengua, el procés descrit s'ha vist acompanyat per la difusió d'*actituds idealitzadores o de contrafinalitat*, típiques de col·lectius amb una posició marginal, que s'afirmen en l'exhibició compensatòria del seu estigma.¹³ L'al·lusió despectiva de Carolina Punset, durant el debat d'investidura de Ximo Puig com a president de la Generalitat, al fet que «allá donde triunfa la inmersión lingüística estamos volviendo a la aldea», hi va resultar enormement al·lisonadora. No tant pel que va dir —perfectament previsible, venint de qui ve—, sinó per la satisfacció generalitzada amb què els al·ludits s'afanyaren a assumir la seua condició d'*aldeanos*, en un exercici de xovinisme més propi dels protagonistes d'un còmic d'Àstèrix que no dels defensors conseqüents i lúcids d'una llengua minoritzada en una societat moderna. I és que, tot parafrasejant Karl Kraus, podríem dir que el

¹¹ Vegeu Josep J. CONILL, *Entre Calimero i Superman: Una política lingüística per al català*, Barcelona, El Tangram, 2012, especialment pp. 31-62

¹² L'al·lusió a la *xarxa social* de parlants, la *representació* de la llengua i el *grup de referència* no és pas arbitrària, atès que aquestes són les tres variables que, segons els estudis més solvents, determinen l'ús social de les llengües. Vegeu Ernest QUEROL, «Un nou model per a l'estudi dels processos de substitució lingüística: L'anàlisi del País Valencià», *Treballs de Sociolingüística Catalana* (València), núm. 16 (2002), pp. 69-84

¹³ Vegeu Pierre BOURDIEU, *Langage et pouvoir symbolique*, París, Fayard, 2001, pp. 132-151

tret més antipàtic del xovinisme no és tant el rebuig a les nacions estrangeres, sinó l'amor irracional i acrític a la pròpia.

Aquestes reaccions no desentonen pas del to predominant en el repertori cultural valencià, caracteritzat a hores d'ara per un baixíssim nivell general d'exigència que es palesa en el recurs obsessiu a l'herència de la tradició, la necrofília embafadora de l'homenatge constant i acrític als «pares de la pàtria» o el predomini aclaparador d'una infraliteratura destinada al públic captiu d'escoles i instituts. A partir d'ací s'expliquen fenòmens tan diversos en aparença com ara el model castís de llengua propugnat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la difusió en l'ensenyament de productes del tot aliens a la sensibilitat de les joves generacions o el ritual dels «sopars Estellés». Per no parlar de la proliferació aclaparadora de dolçaines i muixerangues pertot, l'entusiasme suscitat per cantants folklòrics com Pep Gimeno, *Botifarra*, o la confusió imperant en el nostre petit món literari, on qualsevol fabricant a l'engròs de literatura juvenil eclipsa amb facilitat la producció dels escassos escriptors valuosos de què disposem.

La descripció correspon a un panorama summament desolador, i no s'hi val a dissimular. Més enllà de l'àmbit universitari, hi regna una dramàtica penúria, tant pel que fa a la producció vinculada a l'alta cultura com a la cultura pop, entesa com la veritable cultura «popular» de les societats postindustrials, vinculada a uns *mass media* en el nostre cas inexistents —sense excloure'n tampoc la fusió creativa de totes dues. En conseqüència, l'aspiració de transformar el valencià no ja en la llengua comuna dels habitants del País Valencià, objectiu ara com ara inabastable, sinó en una llengua apta per a expressar el món de la vida d'amplis sectors socials, passa de forma ineluctable per un increment quantitatiu i qualitatiu del repertori cultural, dotant-lo d'una major versatilitat, i per l'expansió dràstica de l'oferta idiomàtica, com a factors decisius per a l'extensió subsegüent de la competència i de l'ús.¹⁴ Per contra, entre els efectes perversos de l'escassa oferta en valencià cal destacar l'excessiu control de la llengua per *institucions idiomàticament extractives* —la més notòria de les quals és l'AVL—, que rendibilitzen en benefici propi l'existència de la identitat lingüística valenciana per mitjà de mecanismes socials *disfuncionants*, expressament dissenyats, i susciten en l'observador la impressió que disposem d'una llengua amb massa amos i massa pocs servidors.¹⁵

¹⁴ Vegeu Josep INGLÈS, *Els espais compartits en l'oferta lingüística: Elements per a les bases d'un projecte de normalització*, Barcelona, El Llamp, 1990, p. 16

¹⁵ Vegeu Daron ACEMOGLU i James ROBINSON, *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*, Nova York, Crown, 2012

Entenguem-ho d'una vegada, si pot ser, i per sempre: la gent farà seu el valencià només en la mesura en què es puga i pague la pena de viure-hi, i no en funció del seu caràcter de llengua emblemàtica, tradicional o festiva, que són els àmbits a què alguns voldrien reduir-lo. I aquest objectiu no s'aconseguirà, convé remarcar-ho, a través de la promulgació de les Normes de Castelló com a Bé d'Interès Cultural, ni de la creació de càtedres de pilota, ni de la difusió escolar d'auques patriòtiques i música folklòrica, ni de la convocatòria d'aplecs amb tallers de manualitats i conferències sobre el samaruc... El que requereixen les actuals circumstàncies és tot just el contrari de la *fixació etnicista* que tants dels nostres «vernaculistes» prescriuen al valencià, associant-lo de manera gairebé exclusiva amb continguts del passat, amb molt escassa projecció no ja entre els no-valencianoparlants, sinó fins i tot entre les joves generacions d'usuaris de la llengua.

CAP A UNA POLÍTICA LINGÜÍSTICA EXPLÍCITA

Al llarg de les últimes dècades, la fantasia normalitzadora ha estat el subterfugi perfecte emprat per les institucions autonòmiques per a ocultar la minorització del valencià, mentre afavorien l'extensió de l'ús del castellà a l'empara del nacionalisme banal espanyol.¹⁶ A hores d'ara, més de trenta anys després de l'aprovació de la LUEV, es fa difícil dubtar de l'èxit assolit per aquest discurs, tal com demostra la prudència exagerada —que alguns no dubtarien a qualificar de reticència o covardia— exhibida fins ara per l'executiu de Ximo Puig en matèria de promoció del valencià i dels seus parlants. No debades, per pròpia convicció o per càlcul electoralista, des de fa anys els partits que li donen suport concedeixen a les reivindicacions en favor de la llengua del país un lloc marginal dins del paquet de demandes democràtiques que articulen les seues manifestacions públiques. Tot apunta, doncs, al fet que, tret de les excepcions de rigor, ens trobem davant d'un govern de conviccions lingüístiques poc fermes, en el si del qual l'assumpte es troba lluny de concitar un ampli acord.

Un dels indicis més evidents d'aquesta feblesa es concreta en la tendència invertejada a la *difusió de responsabilitats*, com si alguna barrera mental molt poderosa impedís als nostres dirigents l'adopció de cap mesura destinada a revertir la substitució lingüística sense l'existència prèvia de la corresponent coartada en forma de llei o reglament aprovat per les administracions del Partit Popular. Segurament,

¹⁶ Vegeu Anselm BODOQUE, *La política lingüística dels governs valencians (1983-2008): Un estudi de polítiques públiques*, València, PUV, 2009

l'exemple més destacat d'aquesta manera de procedir el trobem en l'anunci efectuat fa uns mesos per l'Ajuntament de València, encapçalat per Joan Ribó, en relació amb la seua voluntat de crear un Gabinet de Normalització Lingüística a partir de la reglamentació aprovada l'any 1996, i ratificada el 2005, pel govern municipal de Rita Barberà. La conducta que acabem de descriure respon, sense cap mena de dubte, a la voluntat de no inquietar l'adversari polític, que en la memòria de l'esquerra valenciana apareix com a especialment terrible d'ençà de la mal anomenada «batalla de València», la reedició de la qual es pretén evitar a totes passades.¹⁷ Precaució inútil, val a dir, perquè la conjuntura actual té molt poc a veure amb la Transició i els enemics de la llengua continuen a l'aguait de les maniobres que es duen a terme en aquest terreny i són perfectament conscients del sentit de totes i cadascuna de les nostres renúncies, que suposen el millor tribut a la seua puixança.

Les conseqüències d'aquesta tàctica d'evitació sistemàtica del conflicte són previsible i aboquen qualsevol govern amb voluntat de canvi a triar entre alternatives indesitjables. Malament si hi du a terme una política decidida en favor del valencià, atès que potser s'haurà d'enfrontar a la irrupció d'un conflicte «civil» instrumentalitzat per la dreta local, amb la complicitat dels governs i els mitjans de comunicació espanyols de qualsevol signe, les repercussions del qual, sense descartar-ne la violència, sempre són difícils de preveure. I malament si no la hi du a terme, perquè acabarà decebent la confiança dels seus electors i es condemnarà a la més absoluta inoperància, consistent a jugar un joc les regles del qual han estat concebudes per a assegurar la perpetuació contra vent i marea de *l'statu quo*. Observeu que en tots dos casos l'acatament dels vetos interposats pel sentit comú establert equival a jugar a perdre, perquè als governants no els quedarà altra alternativa que resignar-se a abandonar el poder a mitjà termini o adaptar-se a les imposicions i convertir-se de manera més o menys velada en la corretja de transmissió del supremacisme lingüístic espanyol. Tenint en compte que la primera aspiració de tot govern consisteix a perpetuar-se en el poder, convindrem que resulta bastant més probable que hom trie la segona opció. De moment, aquesta sembla ser la tàctica adoptada per l'executiu de Ximo Puig, mitjançant una política lingüística basada més en gestos i declaracions, perfectament compatibles amb la submissió a l'ordre imperant, que no en actes adreçats a impugnar-lo.

¹⁷ Una de les mostres més recents de l'omnipresència d'aquesta «cautela» en el discurs valencianista es pot detectar arreu del llibre d'Amadeu MEZQUIDA, *El valencianisme enfront d'Espanya: Una anàlisi estratègica*, Barcelona, Riurau, 2015. Consultable en línia: <<http://www.fundacionexe.org/documents/demos008.pdf>>

Per aquest costat, les decisions dels nous governants se situen en la línia d'aquells que des de fa anys sostenen que cal despolititzar la nostra *questione della lingua*. Si és així, dit siga de passada, no s'entén gaire bé què és el que hi pinten els responsables de política lingüística. A banda que l'acceptació d'aquesta premissa respon a un cert sentit comú —acrític, per definició— massa estès entre les files del valencianisme, que atribueix a una presumpta politització tots els mals que en les últimes dècades afligeixen la llengua dels valencians. Tanmateix, una anàlisi més detinguda evidència que el nostre conflicte glotopolític es va ajustar de forma mil·limètrica a l'estratègia dissenyada per la dreta valenciana amb el propòsit de neutralitzar les demandes populars que, en una conjuntura de canvi de règim com la de la Transició, reclamaven l'inici d'un procés efectiu d'extensió de l'ús del valencià. Es tractava, precisament, d'evitar per qualsevol mitjà la politització de l'assumpte, que tard o d'hora hauria desembocat en l'exigència d'una paritat de drets lingüístics, pel procediment de *lingüitzar* la confrontació partidista, escenificada com la defensa essencialista —a càrrec de la dreta espanyolitzant— d'una identitat valenciana en perill a causa de la traïció d'una esquerra quintacolumnista, venuda a l'«or català».¹⁸

La insistència en la despolitització del conflicte lingüístic, doncs, només pot afeblir les posicions dels defensors del valencià, atès què la renúncia al disseny explícit de polítiques en favor de la llengua esdevé perfectament congruent amb la mena de «normalitat» postulada pel nacionalisme banal espanyol, que afavoreix la substitució lingüística amb considerable èxit des de fa dècades. En aquest sentit, la pretensió que les mesures adoptades en favor del valencià no susciten reaccions hostils constitueix més aviat una prova inequívoca de la inanitat de les accions previstes. Perquè no hi ha acció sense reacció, i no es registra ni un sol cas en els annals de la història en què les reivindicacions dels drets dels col·lectius marginats o minoritaris no hagen topat amb l'aferrissada resistència d'aquells que es beneficien de la seua subordinació. Les dones, els negres o els homosexuals, sense anar més lluny, ho saben perfectament. I el cas valencià, convé tenir-ho ben present, no constitueix cap excepció a la regla. Una altra cosa és que els valencians siguem, ara com ara, una minoria sotmesa i poc reivindicativa, atès que, des del moment en què hem esdevingut tots bilingües, el tret que ens constitueix com a tal minoria —és a dir, el fet de parlar valencià— el podem ocultar a voluntat, convertint-nos *ipso facto* en súbdits «normals» del Regne d'Espanya, no subjectes a cap mena d'estigmatització.

¹⁸ Vegeu Rafael-Lluís NINYOLES, «Els reptes de la normalització: Societat, economia i llengua», a Acadèmia Valenciana de la Llengua, *Libre blanc de l'ús del valencià - II: Iniciatives per al foment del valencià*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2008, pp. 19-31

En canvi, si el que ens constituís com a minoria fos algun tret irrenunciable, com l'orientació sexual o el color de la pell, aleshores ens veuríem obligats a plantar cara i a lluitar de forma conseqüent pels nostres drets. Però, ara com ara, aquest no sembla ser el cas.

HEGEMONIA, MITJANS DE COMUNICACIÓ I MODELITZACIÓ DE LA LLENGUA

Les cauteles i indecisions de l'actual administració valenciana en matèria de política lingüística responen, doncs, a la voluntat tàcita d'evitar la polèmica al voltant d'aquesta matèria sensible, ni que siga a costa de perpetuar en l'essencial les desigualtats imperants. Sens dubte, aquesta impotència constitutiva es relaciona amb una de les mancances més escandaloses que es poden percebre des del primer dia en l'actuació de l'actual executiu autonòmic: la seua falta de voluntat hegemònica, susceptible de concretar-se en polítiques mediàtiques coherents, destinades a articular un espai valencià de comunicació coordinat amb la resta del domini lingüístic. Un espai amb capacitat per a dotar de sentit l'ampliació dels usos de la llengua i contrarestar la propaganda segregada pels mitjans defensors de l'*statu quo* (pràcticament tots), que hi actuen amb total impunitat com a autèntics *agents de conversió* de la ciutadania. El disseny d'una política lingüística decidida i eficaç, com la que necessita la societat valenciana actual, demana també en aquest àmbit un canvi d'orientació que evidencie el trencament amb les polítiques dels governs anteriors, començant per una reestructuració del mapa televisiu valencià capaç de corregir el sectarisme amb què el govern d'Alberto Fabra va adjudicar les televisions locals i comarcals, mitjançant la concessió de llicències de la TDT, als sectors més reaccionaris de la nostra societat. Especialment remarcable, en aquest sentit, resulta l'escassa ambició demostrada en el terreny audiovisual —el cas de la demora en la recepció de TV3 o la carència d'una televisió autonòmica en constitueixen una pedra de toc—, sense el concurs del qual les actuacions de l'executiu corren el risc d'aparèixer greument desvirtuades davant la ciutadania.

Tot això per no parlar del paper capdavanter que hauria de correspondre a la televisió autonòmica com a factor dinamitzador del sector audiovisual valencià, un àmbit avançat que una economia poc diversificada com la nostra no pot deixar de banda per cap concepte. No es pot negligir tampoc l'efecte proteccionista exercit pels mitjans audiovisuals propis de cara a la constitució d'un mercat comunicatiu interior, no sols en l'àmbit de la producció, sinó sobretot pel que fa a la seua aportació a la tasca de vertebració del país, mitjançant la «construcció» d'un imaginari social específic, susceptible d'incloure la realitat valenciana en el repertori de qüestions fonamentals entorn de les quals gira quotidianament la discussió pública. No

debades, els *mass media* es caracteritzen per seleccionar i canalitzar un ampli ventall de temes procedents d'altres àmbits, posant-los a l'abast de la societat sencera. Parlem d'un funcionament complex, en virtut del qual la circulació de la informació en les societats modernes es produeix gràcies a l'acoblament de la producció del sector mediàtic amb l'activitat d'altres subsistemes socials. Només cal pensar, a tall d'il·lustració, en la manera en què la producció de les notícies i reportatges es relaciona amb l'esfera de la política i la divulgació científica, en la manera en què la publicitat depèn de l'activitat econòmica i esdevé alhora un estímul del consum, o en la relació, sovint conflictiva, que el sector de l'entreteniment i la cultura manté amb el món de la creació.

La imbricació que acabem de descriure repercuteix sobre la llengua vehicular que utilitzen els mitjans i propicia l'aparició d'una varietat estàndard oral que —en paral·lel a la capacitat de «construcció» de l'imaginari social— crea també una «realitat lingüística» reconeguda pels parlants com a pròpia. Es tracta d'un autèntic *estat imaginari de la llengua*, en el sentit que promou una homogeneïtzació virtual del llenguatge oral, investida de l'autoritat que emana de la informació. És en funció d'aquesta peculiar naturalesa, que el transforma en la varietat comuna per excel·lència, que l'estàndard disposa d'una enorme capacitat per a influir els usos lingüístics imperants en altres àmbits —que cap llengua literària del passat no hauria pogut ni somniar—, especialment perceptible en les relacions cara a cara, gràcies al tret de l'oralitat compartida, que li permet modelar situacions que després s'hi transformaran en objecte «espontani» d'imitació.¹⁹

Al costat de l'estàndard, els mitjans afavoreixen la presència d'una sèrie de varietats dinàmiques i canviants, de contingut escassament ètnic, vinculades a la modernitat i les activitats urbanes i juvenils, atesa la seua estreta connexió amb els camps temàtics de l'entreteniment i la publicitat, que molt sovint acaben confluint pel costat de la moda i el consum. El valencià es mostra molt deficitari en relació amb aquest tipus de varietats, d'enorme importància per a la configuració de les pautes de la vida dels joves, i es troba doblement necessitat de l'aportació dels mitjans audiovisuals per a la seua supervivència com a llengua d'una societat moderna. Guanyar el futur, doncs, exigeix convertir la nostra llengua en vehicle d'expressió de totes aquestes inquietuds.

¹⁹ Vegeu Josep J. CONILL i Anna SALOMÉ, «Elements per a una sociologia sistèmica del llenguatge», *Caplletra*, 37 (tardor de 2004), pp. 155-195 [especialment pp. 183-187]

LA GESTIÓ DEL MULTILINGÜISME COM A PLACEBO

En contrast amb l'abast nacional dels reptes plantejats, la ubicació de la nova Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme en el marc de l'organigrama de la Conselleria d'Educació presagia una recaiguda en els errors comesos en el passat pels governs autonòmics del PSPV-PSOE, que són els únics que es van plantejar la possibilitat d'arbitrar una política lingüística consistent en alguna cosa més que la imposició a ultrança del castellà. No es tracta d'una recaiguda gens innocent, caldrà afegir-hi, atès que la política lingüística continua sent matèria tabú per a l'esquerra valenciana, tal com demostra la premsa mostrada per la líder de Compromís, Mónica Oltra, a l'hora de desempallegar-se'n i evitar l'articulació d'un programa d'actuació transversal en aquest àmbit, amb un autèntic abast governamental, liderat des de la vicepresidència de la Generalitat Valenciana, de la qual depèn la Conselleria d'Igualtat i Polítiques Inclusives. Com si la superació del supremacisme lingüístic no hi tingué res a veure! Per contra, confiar l'actuació en la matèria al departament d'Educació no sols demostra una concepció ridículament reduccionista de la política lingüística, sinó que equival a reeditar la tàctica de l'estruc. En essència, el truc consisteix a encomanar a una institució com l'escola, ineficaç de cara a la transformació de l'ordre social, la gestió d'una problemàtica que les instàncies governamentals voldrien sostroure al debat públic, transformant així en un assumpte pedagògic, confiat al criteri dels «experts», un conflicte polític en què es ventila la conculcació sistemàtica dels drets civils de part de la ciutadania. L'adscripció dels principals responsables de la política lingüística del nou govern al món de l'educació no és, en aquest sentit, gens casual, ja que aquest ha estat l'únic àmbit on fins ara el valencià ha assolit una certa projecció pública. Com no és casual tampoc el fet que Escola Valenciana siga el planter que subministra en gran mesura els quadres de l'actual Conselleria d'Educació. Estem immersos en un cercle viciós: com més es relega el valencià a l'escola, més difícil resulta concebre l'eventualitat de planificar-ne l'extensió de l'ús més enllà de la mateixa escola. El desenllaç resulta tristament previsible: el disseny de polítiques lingüístiques de vol gallinaci, condemnades a la bestreta al fracàs.

Farem bé, doncs, de no deixar-nos entabanar per les protestes de transversalitat amb què els responsables governamentals emmascaren la seua escassíssima capacitat de decisió, que han de compensar amb una sobreactuació constant. I és que només a partir d'una concepció eminentment propagandística de la política lingüística s'explica la pretensió de legitimar l'actuació en aquest àmbit situant-la a l'empara d'una asèptica *gestió del multilingüisme*, destinada a esquivar les resistències que la promoció del valencià suscita entre poderosos sectors de la nostra

societat. Ben mirat, ens trobem davant la repetició en l'àmbit de la glotopolítica del truc del *café para todos*, que els notables de la Transició es van traure de la mànega per a dissoldre les singularitats nacionals en el marasme de l'Estat autonòmic. Com en aquella ocasió històrica, cal preveure que ara tot es resoldrà també amb una apologia insubstancial del *melting pot* idiomàtic per a massatge de la parròquia. Això no obstant, l'advocat del diable té l'obligació d'assenyalar que en el model americà original les grans víctimes del *melting pot* van ser els aborígens —per cert, endevineu qui som els aborígens valencians?— i que la renúncia a transformar la nostra qüestió de la llengua en una *qüestió d'Estat* no implica pas la renúncia correlativa d'aquest a la política d'extermini de la seua diversitat lingüística interna, que manté impertèrrit des de fa tres-cents anys per damunt dels canvis de règim i d'ideologia.²⁰

De moment, l'estratègia adoptada pels responsables de l'àrea és ben senzilla: hom procura banalitzar els objectius perseguits, transformant-los en una qüestió de pedagogia idiomàtica o d'autoaprenentatge de llengües. «Todos de la mano y todas las lenguas de la mano» (de la mà de qui?), afirmava Rubén Trezano, director general de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme, en declaracions a *El Mundo* del passat 8 de juliol, amb un eslògan conciliador que sembla tret del context *guai* d'una escola d'estiu, però que fins i tot com a declaració d'intencions en el terreny de la política educativa esdevé ridículament simplista, atès que palesa una olímpica ignorància del fet que el paper de les llengües en el currículum escolar no resulta pas intercanviable i que les matèries i els continguts que l'integren no són mai el producte de cap consens idíl·lic, sinó d'un joc de forces i d'interessos socials contraposats. La demostració més contundent del que acabem d'assenyalar ens la proporciona la peculiar ubicació del valencià dins del nostre sistema escolar —en qualitat de *llengua regional* (algú en diria, més cruament, de patuès)—, que l'aboca a una dramàtica contradicció, de la qual donen testimoni els minsos resultats obtinguts per l'assignatura després de més de tres dècades d'implantació. D'entrada, s'hi legitima a partir de l'objectiu de facilitar als valencians l'aprenentatge de la llengua nativa —el concepte de «llengua pròpia» és del tot inadequat— de bona part de la població del país, si no fos perquè la realitat s'afanya a rebatre aquesta premissa cada dia que passa, tenint en compte la fase avançada en què es troba la substitució lingüística. Per a més inri, el valencià no disposa tampoc d'un suport institucional eficaç, susceptible de transmetre a la ciutadania que es tracta d'una llengua *necessària* per a la vida quotidiana. Tot plegat podria induir certs pedagogs

| ²⁰ Vegeu Josep J. CONILL, *Entre Calimero i Superman...*, pp. 87-103

a creure que la millor estratègia per a ensenyar-la passa per l'adopció dels mètodes emprats en l'ensenyament de llengües estrangeres, però aquesta alternativa impugna l'existència mateixa de l'assignatura, perquè el valencià no satisfà els criteris que determinen la inclusió curricular dels idiomes estrangers i suscita poc interès entre la població al·loglota, de procedència eminentment espanyola, llastada per una mentalitat amb forts prejudicis lingüístics de tall supremacista.

En aquest context, l'exaltació del multilingüisme pels actuals responsables de política lingüística constitueix el signe més clar de la incomoditat que el valencià genera entre els nostres governants. Cal no oblidar que, fins fa ben poc, per a les administracions del PP la promoció del multilingüisme —amb el pretext de la necessitat d'afavorir l'aprenentatge efectiu de l'anglès— representava la coartada perfecta per a accelerar la marginació del valencià en l'escola sense aixecar gaires protestes. Curiosament, el govern actual continua assignant-li el mateix objectiu, per bé que amb una finalitat contrària: ara, la gestió del multilingüisme, emmarcada en la temptativa de bastir un model escolar de presumpta inspiració nòrdica, s'hi presenta com la recepta magistral destinada a neutralitzar el previsible refús de certs sectors a l'extensió social de l'ús del valencià. La qüestió consisteix, una vegada més, a evitar la tan temuda politització de la llengua, de manera que *se consiga el efecto sin que se note el cuidado*.

En qualsevol cas, l'acatament tantes dècades després, ni que siga tàcit, dels tabús originats durant la Transició, pot voler dir com a mínim dues coses: que el temps transcorregut no ens ha aportat la dosi de lucidesa que caldria per a fer front a les actuals circumstàncies o que la persistència dels vetos heretats d'aquella conjuntura històrica ja ens va bé per a fer la viu-viu i perpetuar l'*statu quo* per altres mitjans. Deixeu-me afegir encara que les dues possibilitats no s'exclouen, atès que, com afirma el refrany, no hi ha pitjor cec que el que no hi vol veure. Per això, a aquells que s'omplen la boca amb referències als models educatius nòrdics convindria recordar-los que aquests prosperen en societats fonamentades en un respecte escrupolós envers els drets lingüístics individuals i col·lectius dels seus integrants, pròpies de països amb una concepció avançada de la democràcia. Societats, val a dir, que no tenen res a veure amb la valenciana, on el dret d'usar i l'obligació de conèixer el castellà vénen imposats per la *Constitución* espanyola. Mentrestant, entre unes coses i altres, han passat quaranta anys sense que les successives administracions autonòmiques hagen adoptat cap mesura efectiva per a corregir la nostra discriminació flagrant. En comptes d'això, han impulsat invariablement una *patrimonialització* del valencià que les exonerava de l'adopció de mesures tangibles adreçades a promoure no ja una llengua exaltada com a senya d'identitat sacrosanta dels valen-

cians —emblemàticament encarnada des de fa anys per una inoperant acadèmia, concebuda *ad hoc*—, sinó els drets lingüístics d'aquella fracció de la societat que aspirem legítimament a viure en valencià i xifrem en aquesta possibilitat una part important de la nostra identitat com a ciutadans d'un país lliure i modern.

APODERAMENT, EXTENSIÓ DE L'ÚS I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA

S'acaba el temps de les excuses. La situació del valencià ha esdevingut tan precària que el govern de la Generalitat disposa de la que potser és l'última oportunitat històrica d'engegar una política capaç d'assegurar-ne el futur. Si la deixem passar, en el transcurs d'algunes dècades la substitució pel castellà haurà avançat tant que la inversió del procés ja no resultarà factible de cap de les maneres. Cal donar, doncs, un decidit colp de timó i rectificar les línies mestres de les polítiques lingüístiques que han desembocat en l'actual marasme. El valencià continua sense ser una llengua igual en dignitat a les altres i els seus parlants no poden usar-lo amb llibertat en el seu propi país, circumstància que els aboca a la condició de ciutadans de segona, que veuen quotidianament vulnerats els seus drets cívics —anava a dir *humans*— més elementals. El nou executiu no pot amagar el cap com si res i ignorar aquesta indignitat, si no és que vol esdevenir còmplice de la discriminació secular que patim. I això és, precisament, el que ocorre quan la major part de les nostres autoritats s'inhibeixen covardament davant les notícies, massa sovintejades, que algun ciutadà ha estat escarnit per funcionaris de l'administració o ha rebut maltractaments en mans dels cossos i forces de seguretat de l'Estat com a conseqüència d'haver-s'hi adreçat en valencià.

L'únic camí per a acabar amb aquesta neutralitat culpable consisteix a apostar per una actuació emancipadora, capaç de posar en mans de la comunitat minoritzada el control del seu propi destí, perquè no existeix cap política lingüística reeixida sense el reconeixement explícit i ben diferenciat del *subjecte* que la usufructua i de l'*objectiu* que pretén assolir. I el subjecte d'una política d'aquestes dimensions no pot ser altre que la comunitat valencianoparlant realment existent, liderada per les demandes dels seus *parlants cognitius*. Amb aquest terme faig referència a aquelles persones o col·lectius que, com a conseqüència d'una reflexió lúcida, a més de conèixer i usar l'idioma en tots els àmbits de les seues relacions, treballen conscientment per la superació de les discriminacions injustes que impedeixen la cristallització d'una societat valencianoparlant moderna i viable, no determinada per solidaritats mecàniques de tipus tradicional, sinó per solidaritats de tipus orgànic, nascudes de la interdependència entre els seus components, producte de la divisió del treball —incloent-hi, en primer lloc, el *treball idiomàtic*. Dit amb altres

paraules: estic propugnant l'*apoderament* (angl. *empowerment*) del col·lectiu valencianoparlant, producte d'una profunda redistribució del poder lingüístic que, de les instàncies polítiques i filològiques en què ara resideix, hauria de passar a mans dels parlants cognitius. Qualsevol altra alternativa pot resultar a la llarga suïcida, tal com ens ensenya la nostra història recent, en què el discurs sobre el valencià com a llengua pròpia de la comunitat autònoma ha esdevingut l'excusa perfecta per a la seua elevació a la categoria de símbol (com l'himne o la bandera, per exemple), que les instàncies governamentals es complauen a manipular d'acord amb la conveniència de cada moment.

Vull remarcar que la meua proposta no confon, tal com sovint ocorre, el subjecte de la política lingüística amb la població total del País Valencià, ja que es refereix, en primera instància, a l'increment de les possibilitats de viure en valencià de la fracció valencianoparlant de la ciutadania. Parlar d'extensió de l'ús del valencià, en aquest sentit *endogen*, equival a oferir als usuaris de la llengua les màximes oportunitats per a conformar l'entorn sociolingüístic d'acord amb les seues necessitats comunicatives canviants. No es tracta, doncs, de «normalitzar» a ningú seguint les directrius tecnocràtiques d'uns autoproclamats «experts», sinó d'eliminar les traves que impedeixen la creació d'espais de *convivencialitat* entre els parlants de la llengua, susceptibles de permetre'ls el desenvolupament de les potencialitats idiomàtiques contingudes en el seu món vital, així com la seua projecció institucional i mediàtica, capaç de donar forma a un imaginari social favorable a la difusió dels nous usos que hi aniran apareixent.

Una política d'aquestes característiques ha de renunciar per força a molts dogmes, començant per l'afany homogeneïtzador, atès que la situació lingüística imperant a les diverses contrades, sectors productius i classes socials del país no és tampoc la mateixa, i no pot ser objecte de campanyes promocionals d'abast genèric. L'atenció rebuda, en conseqüència, haurà de ser diversificada, bo i potenciant en unes circumstàncies el dinamisme dels usos ja existents i compensant en d'altres els dèficits detectats. En tot cas, no ha d'existir cap mena de titubeig en relació amb el fet que la reparació de la deprivació lingüística soferta pels valencianoparlants constitueix part integrant essencial de les polítiques d'igualtat, en comptes d'una dèria folklorica o identitària. No debades, aquesta deprivació emana de la situació culturalment precària o desfavorable d'una part de la ciutadania, i només podrà ser corregida a través de l'equiparació dels seus drets, que demana la dotació d'un ampli paquet de mesures de *discriminació compensatòria* en matèria idiomàtica, atès que a hores d'ara en valencià es pot, a tot estirar, malviure.

Una vegada establert el subjecte de la política d'extensió de l'ús del valencià, caldrà delimitar-ne clarament els objectius, en termes del marc global d'actuació, que va molt més enllà dels parlants cognitius i del mateix col·lectiu de valencianoparlants i s'estén a tota la població del país. La tasca de *facilitació* del valencià als nostres conciutadans no sols constitueix la millor garantia que els valencianoparlants hi puguen exercir els seus drets lingüístics, sinó que s'ha de entendre com un deure de *fraternitat* social —en el sentit revolucionari d'amistat o afecte entre aquells que són i es tracten com a iguals. Perquè en un territori com el nostre, on cohabituen dues llengües, cap política lingüística responsable no pot prescindir dels *efectes d'imbricació* que s'hi produeixen, i no és concebible una extensió efectiva del valencià sense la modificació en profunditat de les actuals relacions de classe que condemnen també molts sectors castellanoparlants o procedents de la immigració d'arreu del món a modalitats específiques, però igualment agudes, de privació lingüística i cultural.

Només a partir de premisses radicals com aquestes es podrà fer realitat una extensió emancipadora de l'ús del valencià, en el marc de la qual ja no caldrà que l'ensenyament esmerce tots els seus esforços en la tasca, frustrant per interminable, de transmetre un estàndard emblemàtic, privat de tota funció real, sinó que permetrà passar sense solució de continuïtat de la varietat lingüística familiar dels ciutadans a l'adquisició mitjançant l'estàndard dels coneixements requerits per a la seua praxi social. Es tracta, com es pot comprovar, d'una aposta decidida en favor d'un punt de vista centrat en els *continguts* més que no en els procediments, on l'atenció concedida a la riquesa multiforme de les maneres de parlar no acabe ofegant la complexitat ni la importància dels assumptes que es ventilen en la vida pública, i on l'adquisició de l'estàndard es produïska en contextos significatius, com una eina lingüística més, lligada a la promoció de les persones i els grups socials.

Sóc conscient que un programa d'actuació com aquest no es podrà dur a terme sense resistències. De fet, el conflicte es farà cada vegada més explícit a mesura que el valencià registrarà avanços socials de consideració, fins al punt que molts dels que ara passen per simpatitzants desertaran tard o d'hora de la causa o s'hi mostraran reticents. Al remat, el projecte d'extensió de l'ús social de la llengua, si és capaç d'anar més enllà d'un simulacre propagandístic i involucra sectors cada vegada més amplis de la societat, posarà en qüestió l'immobilisme en què se sustenten els actuals privilegis culturals i de classe. Ara bé, aquesta conflictivitat ni es pot ni s'ha de defugir, ja que constitueix la repercussió més visible de la lluita d'un col·lectiu que, per mitjà de la reivindicació dels seus drets —si cal, amb accions

de desobediència civil—, realitza una contribució de primera magnitud a la construcció d'una societat valenciana més equitativa. I això és tot just el contrari del que s'ha esdevingut fins ara al País Valencià, on la política lingüística dels governs autonòmics ha pretès legitimar-se gairebé sempre a partir de la consagració de la llibertat omnímoda dels parlants individuals —entesa en un sentit neoliberal, que prima les posicions de sortida—, i a hores d'ara apel·la a una germanor idíl·lica, basada en la promoció d'un multilingüisme tan harmònic com aigualit. Enfront d'aquests paranyes —destinats a reforçar la substitució lingüística o, en el millor dels casos, a pal·liar-la—, des d'una posició transformadora, coherent i d'esquerres, cal propugnar la necessitat imperiosa d'una política d'extensió i establiment de la llengua basada en la igualtat de drets de la ciutadania i en l'aplicació dels principis de la *justícia distributiva*.

Les exigències derivades de l'adopció d'un model d'aquestes dimensions plantegen als nostres governants un repte de primera magnitud, d'aquells que posen a prova la seua voluntat real de canvi. Ara bé, l'única alternativa a la proposta que hi hem esbossat consisteix en la pretensió indecent d'encolomar a la ciutadania del País Valencià alguna nova versió de l'estafa que entre nosaltres acostuma a passar per política lingüística, amb el convenciment que a través de la propaganda institucional es podrà continuar enganyant tots els valencianoparlants durant tot el temps. I, mentrestant, als nostres dirigents només els caldrà esperar cínicament la resolució del conflicte lingüístic per la via dels fets consumats, és a dir, per la via de la substitució del valencià i la denegació a perpetuïtat dels drets dels seus usuaris. ◀